Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

MINISTERSTWO ROZWOJU

BYTOM odNOWA

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Ewaluacja wpływu dotychczas realizowanych projektów społecznych w Bytomiu na zmiany jakości życia mieszkańców obszarów zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym

Raport z Zadania 5

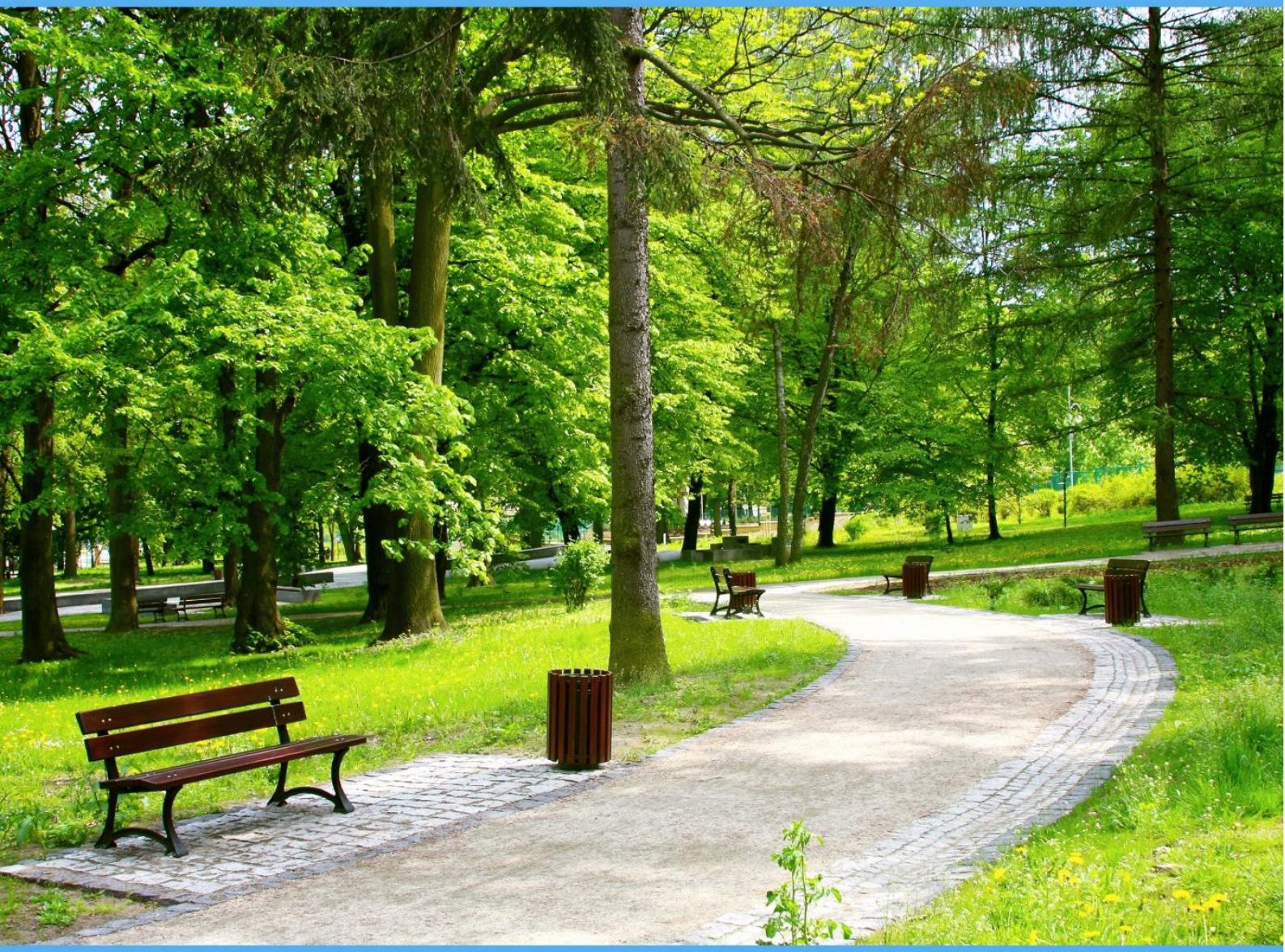

listopad 2017 r.

Zamawiający:

Gmina Bytom
ul. Parkowa 2
41-902 Bytom

Wykonawca:

EU-CONSULT Sp. z o.o.
ul. Toruńska 18C, lokal D
80-747 Gdańsk

Utila sp. z o.o.
ul. Targowa 42/20
03-733 Warszawa

Spis treści

Wstęp 4
Cel badania wraz z zarysem metodologicznym 5
Analiza wyników 9
Wyniki kodowania zebranych danych jakościowych 16
Wnioski i rekomendacje 23
Spis rysunków 28
Załącznik 1 – wzory wykorzystanych narzędzi badawczych 29

Wstęp

Rewitalizacja stanowi kompleksowy proces, którego celem jest wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe, integrujące interwencje na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Przez działania całościowe rozumie się wzajemnie powiązane przedsięwzięcia, które obejmują kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe. Poprzez prowadzone działania zakłada się optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmocnienie jego lokalnych potencjałów. Proces ten stanowi wieloletni okres, prowadzony przez interesariuszy wraz we współpracy ze społecznością lokalną.

Na obszar rewitalizacji wyznaczony na terenie Bytomia składa się sześć podobszarów zamieszkałych i dziewięć podobszarów niezamieszkałych (w większości poprzemysłowych), na których realizowane będą działania mające przyczynić się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym zidentyfikowanym na obszarach zamieszkałych[1].

Rysunek 1. Obszar rewitalizacji w Bytomiu

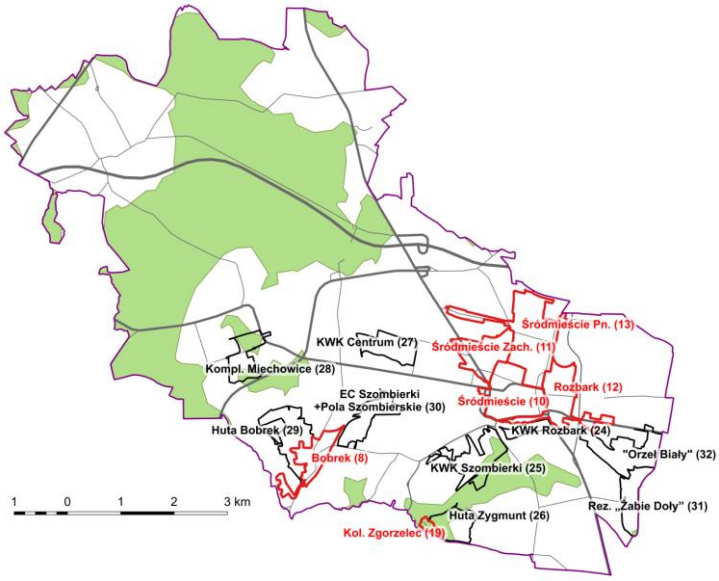

Źródło: Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+, s.36.

[1] Gminny Program Rewitalizacji. Bytom 2020+.

Cel badania wraz z zarysem metodologicznym

Zadanie 5 obejmuje ewaluację wpływu dotychczas realizowanych projektów społecznych w Bytomiu na zmiany jakości życia mieszkańców obszarów zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

W celu opisania **wpływu działań na zmiany jakości życia mieszkańców** wykorzystana została metoda **indywidualnych wywiadów jakościowych (IDI)**. Respondentami badania byli klienci MOPR, którzy do badania byli pozyskiwani na terenie Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie i w terenowych punktach obsługi klienta. Wywiady były realizowane w uzgodnionym z respondentami terminie i miejscu.

Dobór respondentów do badania oparty został o kryteria bazujące na zestawieniu cech społeczno-demograficznych oraz przyczyny korzystania z pomocy społecznej. Kryterium doboru respondentów były takie cechy, jak miejsce zamieszkania czy uczestnictwo w poszczególnych projektach społecznych realizowanych przez miasto Bytom ze środków Funduszy Europejskich.

Moderatorzy w oparciu o wytyczne odnoszące się do struktury próby kwalifikowali respondentów do wywiadów. Na etapie poprzedzającym rekrutację uczestników, przeanalizowane zostały projekty społeczne realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Bytomiu, wśród których znalazły się takie projekty, jak:

- By-PAS - Bytomska Pracownia Aktywności Społecznej;
- KIS w Bytomiu - Szansa na dobry start;
- Nie ma skrzydeł bez korzeni;
- Systemowy Projekt Aktywizacji SPA w Bytomiu;
- Drogowskaz dla rodzin;
- Bytomski zimowy patrol;
- Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym - animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego;
- Prawo ochronnym parasolem dziecka – przyjazne patrole;

- Gminne programy aktywizacji społeczno-zawodowej na rzecz budownictwa socjalnego;
- Podmiot zatrudnienia socjalnego partnerem Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy w realizacji kontraktów socjalnych;
- Asystent z Rodziną - razem silniejsi!.

W celu wyboru projektów, których uczestnicy zostaną skierowani do badania IDI przeprowadzona została analiza ww. projektów. Uwzględniono takie zagadnienia, jak: liczba uczestników, cele i charakter zakładanych w projekcie wskaźników, charakter przeprowadzonych działań (w tym w oparciu o ewentualną możliwość identyfikacji uczestników i dotarcia do nich oraz o zgodność działań z tematem prowadzonej ewaluacji, tj. projekty mające szczególny wpływ na zmianę jakości życia i zmniejszenie zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym).

W oparciu o ww. analizę Zespół Badawczy wybrał do badania uczestników projektów:

- By-PAS - Bytomska Pracownia Aktywności Społecznej;
- KIS w Bytomiu - Szansa na dobry start;
- Systemowy Projekt Aktywizacji SPA w Bytomiu.

Struktura respondentów wg płci pozostawała w zgodności ze strukturą uczestników wybranych projektów. Celem zapewnienia odpowiedniego zróżnicowania próby badawczej, przebadano osoby pobierające różnego typu świadczenia, tj. zasiłki okresowe i stałe, pomoc żywnościową, dodatki mieszkaniowe, dopłaty do zakupu opału i inne. Łącznie przeprowadzonych zostało **30 wywiadów**.

Rysunek 2. Cele i założenia projektów, w których brali udział respondenci badania

Nazwa projektu	Cel główny	Wskaźniki
By-PAS - Bytomska Pracownia Aktywności Społecznej	Zwiększenie poziomu integracji społecznej i zdolności do zatrudnienia grupy docelowej	1. Wskaźniki produktu: • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie; • Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem w programie. 2. Wskaźniki rezultatu (mierzony do 4 tygodni od zakończenia udziału w projekcie): • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wyklu-

		czeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu; • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu; • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek). 3. Efektywność społeczno-zatrudnieniowa (mierzona do 3 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie): • W wymiarze społecznym: 148 (wymagane min. to 45% liczby osób, które zakończą udział w projekcie; • W wymiarze zatrudnieniowym: 64 (wymagane min. to 10% liczby osób, które zakończą udział w projekcie.
KIS w Bytomiu - Szansa na dobry start	Zwiększenie integracji społeczno-zawodowej kobiet i mężczyzn	**Wskaźniki zakładane i osiągnięte:** • Liczba klientów instytucji pomocy społecznej (K i M), którzy zakończyli udział w projektach dotyczących aktywnej integracji; • Liczba klientów instytucji pomocy społecznej (K i M), objętych kontraktami socjalnymi w ramach realizowanych projektów; • Liczba osób bezdomnych (K i M) objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności; • Liczba osób (K i M), które zmniejszyły bariery psychologiczno-społeczne, w tym nabyły umiejętności interpersonalne, podniosły samoocenę, poszerzyły kwalifikacje zawodowe, zdobyły wiedzę na temat poszukiwania i aplikowania o pracę, zdobyły i uzupełniły doświadczenia zawodowe poprzez realizację prac społecznie-użytecznych; • Liczba osób (K i M) objętych świadczeniem z pomocy społecznej.
Systemowy Projekt Aktywizacji SPA w Bytomiu	Zwiększenie integracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub wykluczonych (oraz ich otoczenia)	• Liczba klientów pomocy społecznej, którzy zakończyli udział w projekcie dotyczącym aktywnej integracji; • Liczba klientów pomocy społecznej, objętych kontraktami socjalnymi i/lub jego odmianami w ramach projektu; • Liczba klientów pomocy społecznej objętych PAL; • Liczba osób niepełnosprawnych objętych kontraktami;

		• Liczba osób uczestniczących w projekcie ze względu na bezradność opiekuńczo-wychowawczą i w prowadzeniu gospodarstwa domowego; • Liczba osób, które zwiększyły poziom umiejętności opiekuńczo-wychowawczych; • Liczba osób, które zmniejszyły bariery psychologiczno-społeczne, w tym nabyły umiejętności interpersonalne i/lub podniosły samoocenę poprzez uczestnictwo w KIS; • Liczba osób, które zdobyły lub pogłębiły wiedzę na temat konstruowania dokumentów aplikacyjnych poprzez uczestnictwo w KIS; • Liczba zawartych kontraktów socjalnych i/lub jego odmian; • Liczba zawartych porozumień w ramach PAL; • Liczba osób objętych zindywidualizowanym wsparciem w ramach projektu, będących w wieku 15-30 lat (w 2014-2015 r.); • Liczba osób, wobec których założono realizację instrumentu aktywizacji edukacyjnej w postaci uzupełnienia wykształcenia w 2012-2013 r.; • Liczba pracowników socjalnych zajmujących się etatowo upowszechnianiem aktywnej integracji finansowanych z UE.

Analiza wyników

Pierwszy blok tematyczny podjęty w trakcie indywidualnych wywiadów pogłębionych dotyczył ogólnej relacji klientów z MOPR.

Respondenci wśród wykorzystywanych form wsparcia wymieniali przede wszystkim zasiłki okresowe, wsparcie finansowe na zakup opału, pomoc żywnościową, prace społecznie użyteczne, kursy i szkolenia, staże oraz uczestnictwo w projektach społecznych (np. By-PAS).

Z jakich form wsparcia korzysta respondent?

-Dla mnie są te zasiłki okresowe. Też korzystam z tego projektu co daje kursy różne. To też mi się wydaje dobre, także można skorzystać na tym.
-Dotacja do mieszkania – dodatek mieszkaniowy. Otrzymuję go co miesiąc od 4 lat. Dostaję też wsparcie pieniężne – zapomoga.
-Korzystałam z paczek żywnościowych.
-Przez rok czasu nie korzystałam, bo byłam na stażu. Teraz skorzystałam z programu prac społeczno-użytecznych.
-Korzystam regularnie z opieki społecznej i z prac społeczno-użytecznych, były one odpłatne. Dużo z tego nie miałam, ale zawsze te 324 zł było dodatkowo.
-Miałam okresowe zasiłki. Był to zasiłek stały na chore dziecko, dostawałam też wsparcie finansowe na opał. Później brałam udział w projekcie 6 lat temu. Było to spotkanie z psychologiem. Były też rozmowy i spotkania z doradcą zawodowym. Wprowadzenie na rynek pracy, by nabrać odwagi – cel tego projektu.
-Wsparcie finansowe mam z MOPRU, wsparcie żywnościowe, jeżeli chodzi o jedzenie.
-Aktualnie z zasiłku okresowego i żywieniowego.
-Wcześniej prace społeczno-użyteczne. By-PAS. Miesiąc temu skończyłem. I teraz pani Iwonka zapisała mnie na kurs na wózki widłowe.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione

Badani klienci MOPR najczęściej mają kontakt z przydzielonym im pracownikiem socjalnym. Potwierdzili to wszyscy badani, przy czym niektórzy wskazali również, że ostatnio mają częsty kontakt z prawnikiem czy psychologiem, z którym spotkania organizowane są w ramach projektu, w którym biorą właśnie udział.

Z którymi pracownikami MOPR spotyka się najczęściej?

- Obecnie tylko z moją opiekunką socjalną.
-Z moim opiekunem socjalnym z ulicy Plac Akademicki.
-Z moim pracownikiem socjalnym z ul. Fałata. Jestem z nią w bardzo dobrych stosunkach. Jak poproszę o węgiel to nie odmawia i zawsze mi pomaga.
-Z Panią (…) – jest to mój pracownik socjalny.
-Tak, tak. No tak jak dzisiaj właśnie z tym prawnikiem.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione

Wśród wymogów stawianych przyznaniu pomocy wymieniano przede wszystkim złożenie wymaganych dokumentów (zaświadczenie o dochodach, otrzymywanych świadczeniach) czy też dokumenty potwierdzające spełnienie warunków wymaganych w przypadku projektu By-PAS, tj. posiadanie statusu osoby bezrobotnej (III profil pomocy). Podkreślano, że czynności związane z otrzymaniem wsparcia nie są uciążliwe, za wyjątkiem konieczności składania zaświadczenia o dochodach, w przypadku nowo podjętej pracy. Respondenci wskazywali, że niekiedy pracodawcy niechętnie wystawiają im tego typu zaświadczenia.

Jak wygląda pozyskiwanie wsparcia z MOPR? Jakie czynności związane z tym musi podejmować respondent? Jaka jest jego opinia na ten temat?

-Przede wszystkim do urzędu pracy się musiałam zapisać. Teraz telefonicznie dostaję numery telefonu do zakładu pracy, gdzie potrzebują rąk do pracy.
-Zarejestrowana jestem w urzędzie pracy i dlatego jest taki projekt By-PAS. Zadzwoniła pani socjalna i powiedziała, że może mnie zapisać na taki projekt.
- Aby uzyskać dodatek mieszkaniowy, musiałam przynieść zaświadczenie o dochodach, wysokość opłat za prąd, liczba osób w mieszkaniu – na razie jestem sama, jestem wdową. Wszystko przebiegało sprawnie i cieszę się, że mogę korzystać z tego dodatku mieszkaniowego.
-Zgłaszam się do ośrodka po jakąś pomoc. Wtedy przynosi się wszystkie niezbędne dokumenty. Moja Pani opiekunka jest bardzo sympatyczna. Przez długi czas nie korzystałam z pomocy, dopiero teraz zaczynam, więc zobaczymy jak to będzie wyglądało dalej. Z początku były problemy, bo byłam na etapie separacji z mężem, bo jako tako byłam mężatką i dostawałam dochód od męża. Ale teraz nie ma już tych problemów i wszystko przebiega szybko i sprawnie.

-Musiałam dostarczyć całą dokumentację – zaświadczenie z dodatku mieszkaniowego, zasiłku rodzinnego i o dochodach. Te dokumenty są osiągalne, ale zazwyczaj jest problem, jeśli chodzi o dochód. Zawsze trzeba zgłaszać, że się podjęło pracę, od razu. Trzeba iść do pracodawcy po zaświadczenie o dochodach i to sprawia problem, bo nie dostaje się od razu umowy o pracę. Nie z każdym pracodawcą da się to szybko załatwić. Jeden z moich pracodawców nie chciał mi tego wystawić.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione

Kolejna z podjętych w wywiadach kwestii dotyczyła projektów organizowanych w ramach rewitalizacji, w której brali udział badani klienci MOPR. Badani potwierdzili udział w tego typu projektach, wymieniając tym samym kurs samoobrony, prawa jazdy, magazyniera, sprzedawcy, obsługi wózka widłowego, obsługi komputera, decoupage'u, pisania CV, wymaganego zachowania w trakcie rozmów o pracę, zajęcia z psychologiem i adwokatem, zajęcia odstresowujące, warsztaty z zakresu wychowania dzieci i inne.

W jakich projektach realizowanych w ramach rewitalizacji udział brał badany? Na czym polegał projekt i Pana/Pani rola?

-Znaczy dwa będą teraz w październiku, to nawet prawo jazdy. Jest dużo takich spotkań z prawnikiem nawet. Można wiadomości uzyskać przydatne.
-Na różnych spotkaniach, które były zorganizowane w MOPRze. Oraz na różnych wyjazdach poza Bytom np. ostatnio mieliśmy kurs samoobrony, który był organizowany w Korbielowie.
-Była pani psycholog, później pani od finansów. Takie spotkania z adwokatem. Trzeba było siedzieć i słuchać.
-Będą się zaczynać projekty. Jutro mam decoupage, wycieczki są organizowane.
-Jak poszukiwać pracy, rozmowy z prawnikiem. W fundacji tam było dużo o znalezieniu pracy. Jak szukać pracy, gdzie, jak się zachowywać przy pracodawcy, jak CV napisać.
-Taka ogólna pomoc. Były zajęcia żeby się odstresować, robótki, fotograf, fryzjer. Od codzienności człowiek odpoczął.
-Tak jak mówię, jest to prawo jazdy jeszcze nie skończone, wcześniej tego nie robiłam. Będzie też kurs magazyniera, kurs komputera. Dużo tego jest.
-Tutaj chodziłam rok, były to warsztaty, ale nie pamiętam nazwy. Robiliśmy różne przykłady, odgrywaliśmy scenki, uczyliśmy się szanowania ludzi, wzajemnego szacunku do siebie.
-Ogólnie dotyczyło to tego, jak sobie radzić z dziećmi z problemami.
- Byłam na kursach jako sprzedawca – handlowiec, no i później miałam dwie prace społeczno-użyteczne.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione

W nawiązaniu do poprzedniej kwestii, badani zostali następnie poproszeni o ocenę udzielonego im wsparcia. Wszystkie opinie respondentów były pozytywne. Badani podkreślali zdobycie nowych umiejętności, rozwój osobisty oraz możliwość aktywizacji społecznej. Najczęściej podnoszoną kwestią było „wyjście do ludzi", które zdaniem badanych umożliwiło im aktywizację społeczną, której bez udziału w projekcie na pewno by nie podjęli. Podkreślano przy tym zawarcie licznych znajomości i przyjaźni, umożliwiających kontynuowanie kontaktów po realizacji projektu. Badani entuzjastycznie podkreślali również pozytywne zmiany, które zaszły w ich życiu dzięki udziałowi w projektach. Potwierdzili, że nabyli nowe umiejętności i zyskali wiedzę potrzebną zarówno w codziennym życiu, jak i w procesie poszukiwania zatrudnienia.

Czego podczas trwania projektu nauczył się badany? Jakie nabył umiejętności?
Czy udział w projekcie zmienił coś w życiu badanego? Jak badany ocenia udział w projekcie?

-Informacje i żeby też pracę podjąć. Bo to właśnie te kursy, żeby podnieść swoje kwalifikacje.
-Samoobrony się nauczyłam. Też uczęszczałam na klub młodego rodzica.
Dużo się dowiedziałam jak postępować z dzieckiem. Jak sobie nie pozwolić, żeby nie wchodziło na głowę, ale w taki sposób, żeby dziecko nie było skrzywdzone i ja.
-Oceniam pozytywnie udzielone wsparcie.
-Czegoś człowiek się tam dowiedział. Raczej na plus.
-Pozytywnie, cieszę się.
-Może człowiek poznał więcej ludzi, wyszedł do ludzi.
-Porozumienia z ludźmi – kontaktu z nimi, styczności. Jestem sama, więc bardzo mi to odpowiadało. Byłam też na wycieczce z tego projektu. Poznałam inne Panie i było bardzo fajnie. Jest duże wsparcie, jako kontakt z ludźmi.
-Otworzyłam się na ludzi, było bardzo miło i zawiązały się przyjaźnie.
-Super. Jestem bardzo zadowolona.
-Nie, niczego nie brakowało i bardzo się związałyśmy, nawiązałam przyjaźnie.
-Poznałam fajne dziewczyny i szybko sobie tam załatwiłam staż.
-Nie wiem czy czegoś się nauczyłam, bo każda kobieta sprzątać potrafi, ale przede wszystkim przebywałam z ludźmi i nie byłam sama w domu. To było dla mnie najważniejsze i to był największy plus. No i zarobiłam parę groszy dodatkowo.
-Bardzo dużo się nauczyłam i bardzo dużo ludzi poznałam. Nauczyłam się umiejętności poznawania nowych ludzi, rozmowy z ludźmi, tego jak można znaleźć pracę.
-Udział zmienił w moim życiu bardzo dużo. Zrobiłam się bardziej otwarta na świat. Ciężko jest potem odejść z takich prac.
-Bardzo dobrze to oceniam. Kiedy siedzi się z dziećmi kilka lat w domu, to dyskryminacja jest potem bardzo widoczna i wielka, jeśli szuka się pracy. Poznałam dzięki temu projektowi nowe metody, jak się tego ustrzec.
Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione

W kolejnej części badania moderator podejmował dyskusję dotyczącą projektów (w tym sposobu ich realizacji), które zdaniem badanych powinny być wdrażane w przyszłości. Wszyscy badani klienci MOPR potwierdzili, że poleciliby udział w podobnych projektach rodzinie/znajomym, a sami są zadowoleni z udziału.

Pojawiały się jednak opinie, dotyczące nie do końca trafnego dostosowania działań do grup wiekowych. Objawia się to tym, że np. na kurs obsługi wózka widłowego skierowane są również osoby starsze, u których udział w projekcie rodzi przeświadczenie, że jest on bezcelowy, a oferowane wsparcie bardziej przydałoby się osobom młodym. Z drugiej strony, zgłoszono również problem w postaci ograniczenia do udziału w projektach poprzez kryterium wieko-

we. Klient MOPR zainteresowany danym działaniem nie może z niego skorzystać np. poprzez ograniczenie wiekowe uczestników do lat 30. Podobne ograniczenia występują również względem płci, w ramach której kategoryzowane są dostępne kursy i szkolenia, co nie spotkało się z aprobatą części badanych, którzy nie mogli wziąć udziału w tych, którymi byli zainteresowani.

W ramach organizacji przyszłych działań badani stwierdzili, że warto, aby plan udziału w działaniach w ramach projektu był im wcześniej znany. Dotychczas spotykano się z sytuacjami, gdzie na informacje o odbywających się zajęciach uczestnicy projektu otrzymywali jedynie z jednodniowym wyprzedzeniem.

W przypadku sugestii dotyczących przyszłego wsparcia, respondenci wskazali, że chętnie wzięliby udział w kolejnych kursach i szkoleniach. Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się kursy z zakresu opieki nad dziećmi, umożliwiające podjęcie pracy jako opiekunka.

Ponadto, zwrócono również uwagę na problem komunikacyjny. Wiele większych zakładów pracy zlokalizowanych jest w oddaleniu od terenów zamieszkałych, co powoduje konieczność dojazdu. Niekiedy komunikacja miejska nie obejmuje wystarczającej siatki połączeń, co utrudnia podjęcie zatrudnienia.

Jakie projekty Pani/Pana zdaniem powinny zostać zrealizowane w przyszłości?

-Wejdzie pani do urzędu to jest napisane „staże dla osób do 30". A ja mam 38.
-Ale projekt jest na plus, tylko ja jestem za stary.
-Żeby za często nie było. I mi na ostatni moment mówią. Powinni wcześniej mówić, co kiedy jest. Parę dni wcześniej, a nie dzień wcześniej, czy na ostatni moment.
-Tak. Zachęciłabym [do udziału w tego typu projekcie]. Ja jestem bardzo zadowolona.
-Być może jakieś kursy doszkalające w kierunku gastronomii.
-Byłabym zainteresowana kursami na opiekunkę dzieci i stażem w tym kierunku.
-Uważam, że kursy. Obojętnie jakie, bo mogę pracować jako sprzątaczka, mogę pracować na kuchni, wszystko mogę robić.
- Ciężko jest z komunikacją, nie każdy ma samochód, żeby dojechać do pracy poza miastem. Młodzież ma naprawdę problemy. Pracy jest dużo, a nie ma czym dojechać. Na tereny przemysłowe do Gliwic nie jedzie nic. Młodzi ludzie muszą sobie kupić samochód, żeby dojechać do pracy. To jest chore. Co mi po kursach, jak ja nie będę miała czym się dostać do tej pracy. Nie mam samochodu, ani prawa jazdy. Nie każdy ma samochód.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione

- Ciężko jest z komunikacją, nie każdy ma samochód, żeby dojechać do pracy poza miastem. Młodzież ma naprawdę problemy. Pracy jest dużo, a nie ma czym dojechać. Na tereny przemysłowe do Gliwic nie jedzie nic. Młodzi ludzie muszą sobie kupić samochód, żeby dojechać do pracy. To jest chore. Co mi po kursach, jak ja nie będę miała czym się dostać do tej pracy. Nie mam samochodu, ani prawa jazdy. Nie każdy ma samochód.
-Byłabym w przyszłości zainteresowana kursem na opiekunkę do dzieci. Zrobiłam kasę fiskalną i zawód ekspedientka, ale jest to zawód strasznie ciężki i mało płatny.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione

Wyniki kodowania zebranych danych jakościowych

W niniejszym rozdziale dokonano interpretacji i analizy danych jakościowych na podstawie zakodowania wykonanych transkrypcji zrealizowanych wywiadów. Procedura ta umożliwia uzupełnienie dotychczas przedstawionej analizy i wnioskowania na temat wpływu dotychczas realizowanych projektów społecznych na zmiany jakości życia.

Badani w zdecydowanej większości korzystali do tej pory ze wsparcia MOPR w zakresie pobierania zasiłku okresowego i pomocy żywnościowej (kolejno aż 39,13% oraz 30,43% względem ogółu słów kluczowych zakodowanych w ramach odpowiedzi na analizowane pytanie). Pozostałe formy wsparcia podawane były przez respondentów zdecydowanie rzadziej.

Rysunek 3. Z jakich form wsparcia korzysta respondent?

Kody	% słów kluczowych
zasiłek okresowy	39,13%
pomoc żywnościowa	30,43%
500+	6,52%
dodatek mieszkaniowy	4,35%
prace społeczno-użyteczne	4,35%
dopłata na zakup opału	4,35%
zasiłek rodzinny	4,35%
zasiłek stały	2,17%
rozmowy z doradcą zawodowym	2,17%
szlachetna paczka	2,17%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Wszyscy badani (100%) potwierdzili, że najczęściej (w zakresie współpracy z MOPR) kontaktują się z przydzielonym im pracownikiem socjalnym. Warto zaznaczyć, że odpowiedź w tym zakresie dotyczyła bieżących kontaktów z placówką, gdyż w ramach konkretnych projektów, w których respondenci biorą (brali) udział, utrzymują (utrzymywali) kontakt m.in. z psychologami, prawnikami i doradcami zawodowymi.

Rysunek 4. Z którymi pracownikami MOPR spotyka się najczęściej?

Kody	% słów kluczowych
pracownik socjalny	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Wśród wymogów, które należy spełnić w celu otrzymania wsparcia respondenci wymieniali przede wszystkim złożenie wymaganych dokumentów. W zależności od typu wsparcia, wymieniano zaświadczenia o dochodach, o zarejestrowaniu w urzędzie pracy, o liczbie osób w mieszkaniu oraz dokumenty potwierdzające wysokość opłat za energię elektryczną. Ponadto, stosunkowo często badani wskazywali na konieczność odbycia wywiadu środowiskowego (niemal 16%). Wymogi te nie były przez badanych oceniane negatywnie, większości badanych nie sprawiały trudności.

Rysunek 5. Jak wygląda pozyskiwanie wsparcia z MOPR? Jakie czynności związane z tym musi podejmować respondent? Jaka jest jego opinia na ten temat?

Kody	% słów kluczowych
wymagane dokumenty	31,25%
zaświadczenie o dochodach	25,00%
zaświadczenie z urzędu pracy	21,88%
wywiad środowiskowy	15,63%
potwierdzenie wysokości opłat za energię elektryczną	3,13%
zaświadczenie o liczbie osób w mieszkaniu	3,13%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Zdecydowanie najczęściej wskazywanym przez badanych projektem, w którym brali czynny udział, był projekt By-Pas (blisko 22%), przy czym inne wskazywane działania (m. in. spotkania z doradcą zawodowym (14,49%)), często również wchodziły w skład ww. projektu. Zakres wymienianych projektów był szeroki i obejmował m. in. prace społeczno-użyteczne (11,59%), kurs pisania CV czy wycieczki (po 10,14%).

Rysunek 6. W jakich projektach realizowanych w ramach rewitalizacji udział brał badany?

Kody	% słów kluczowych
By-Pas	21,74%
spotkania z doradcą zawodowym	14,49%
prace społeczno-użyteczne	11,59%
kurs pisania CV	10,14%
wycieczka	10,14%
warsztaty	8,70%
kursy zawodowe	8,70%
spotkania z psychologiem	7,25%
kurs na prawo jazdy	4,35%
kursy uwrażliwiające na przemoc domową	2,90%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Badani najczęściej wskazywali (blisko 40%), że ich zadaniem było uczestnictwo w organizowanych spotkaniach/warsztatach/szkoleniach. Ponadto, wymieniano spotkania z doradcą zawodowym (21,57%), sprzątanie w ramach prac społeczno-użytecznych (9,80%), spotkania z psychologiem (9,80%) oraz prawnikiem (7,84%). Często pojawiały się również odpowiedzi świadczące o odbyciu szkolenia z zakresu właściwego wychowania dzieci (5,88%), kursu obsługi komputera (3,92%) czy też odgrywanie scenek w formie warsztatów z zakresu relacji międzyludzkich (1,96%).

Rysunek 7. Na czym dokładnie polegał projekt? Na czym dokładnie polegała rola badanego w projekcie?

Kody	% słów kluczowych
uczestnictwo	39,22%
spotkania z doradcą zawodowym	21,57%
sprzątanie	9,80%
spotkania z psychologiem	9,80%
spotkanie z prawnikiem	7,84%
zajęcia z zakresu wychowania dzieci	5,88%
kurs obsługi komputera	3,92%
odgrywanie scenek	1,96%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Umiejętności nabyte w trakcie uczestniczenia w projekcie wynikają wprost z ich charakterystyki. Badani wskazywali przede wszystkim na integrację społeczną (blisko 23% słów kluczowych w ramach kodowania odpowiedzi dot. tego pytania). Podkreślano tym samym, że projekt pomógł im wyrwać się z życiowej rutyny i „wyjść do ludzi", a przy okazji nawiązać liczne kontakty i uwierzyć we własne siły, jednocześnie uświadamiając sobie, że człowiek uczy się przez całe życie. To właśnie integracja społeczna była najszerzej komentowanym atutem udziału w projektach. Ponadto, często wskazywano na możliwość rozwoju posiadanych umiejętności wychowawczych, pozyskanie wiedzy z zakresu poruszania się po rynku pracy czy obsługi komputera (po 14,29%). Ponadto, stosunkowo często wymieniano pozyskanie umiejętności sporządzania CV (11,43%). Pozostałe warianty odpowiedzi pojawiały się stosunkowo rzadziej, niemniej w znacznej większości odnosiły się do umiejętności i kwalifikacji przydatnych na rynku pracy.

Rysunek 8. Czego podczas trwania projektu nauczył się badany? Jakie nabył umiejętności?

Kody	% słów kluczowych
integracja społeczna	22,86%
radzenie sobie z wychowaniem dzieci	14,29%
poruszanie się po rynku pracy	14,29%
obsługa komputera	14,29%
pisanie CV	11,43%
nowe kwalifikacje zawodowe	5,71%
załatwienie stażu	2,86%
radzenie sobie ze stresem	2,86%
układanie kwiatów	2,86%
operowanie maszynami sprzątającymi	2,86%
niczego	2,86%
samoobrona	2,86%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

W pytaniu dot. zmian, które udział w projekcie poczynił w życiu respondenta, badani ponownie podkreślali najważniejszą ich zdaniem zmianę, tj. otworzenie się na kontakt z ludźmi i aktywizację społeczną (blisko 43%). Ponadto podkreślano, powiązane z tym poznanie nowych znajomych, z którymi udało się utrzymać kontakt również po zakończeniu udziału w projekcie (blisko 11%). Prócz tego badani wymieniali zwiększenie stopnia porozumienia z dziećmi, dzięki nabyciu wiedzy z zakresu odpowiedniego wychowania, umożliwienie podjęcia pracy czy naukę właściwego zachowania podczas rozmowy o pracę (po 7,14%). Wśród licznych zmian wskazywanych przez badanych, tylko 10,71% słów kluczowych odnosiło się do odpowiedzi świadczącej o braku wpływu projektu na życie respondenta.

Rysunek 9. Czy udział w projekcie zmienił coś w życiu badanego? Co i w jaki sposób?

Kody	% słów kluczowych
otworzenie się na ludzi	42,86%
poznanie nowych znajomych	10,71%
nie	10,71%
zwiększenie porozumienia z dziećmi	7,14%
podjęcie pracy	7,14%
nauka właściwego zachowania podczas rozmowy o pracę	7,14%
nabranie wiary we własne siły	3,57%
uwrażliwienie na dyskryminację	3,57%
nabycie nowych umiejętności	3,57%
nauka asertywności	3,57%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Wszystkie opinie w zakresie oceny udziału w poszczególnych projektach były pozytywne.

Rysunek 10. Jak badany ocenia udział w projekcie?

Kody	% słów kluczowych
dobrze	48,28%
bardzo dobrze	44,83%
wzięłabym udział jeszcze raz	6,90%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Zdecydowana większość badanych stwierdziła, że niczego nie zabrakło w projekcie, w którym wzięli udział (blisko 80%). Niemniej, badani wymienili kilka rekomendacji w zakresie uzupełnienia podobnych wydarzeń w przyszłości. Przede wszystkim wskazywano na możliwość skorzystania z kontynuacji organizowanych kursów. Podkreślano, że po realizacji kursów/szkoleń, znaczna cześć uczestników jest na tyle zadowolona z efektów, że z chęcią wzięliby udział w kolejnych, lecz nie mają takiej sposobności. Podobna sytuacja występuje w przypadku organizowanych prac społecznie-użytecznych, których uczestnicy postulowali o możliwość przedłużenia umów. Poza tym pojawiały się głosy świadczące o niedopasowaniu godzin części z organizowanych szkoleń/spotkań, niskim wynagrodzeniu za prace społecznie-użyteczne czy zbyt dużym nacisku na naukę pisania CV (przy czym zwracano uwagę, że w przypadku osób potrafiących korzystać z komputera i Internetu tego typu szkolenie jest niepotrzebne).

Rysunek 11. Czego zabrakło w realizowanym projekcie, w którym badany brał udział?

Kody	% słów kluczowych
niczego	79,31%
brak "dalszego ciągu" kursów	6,90%
większe wynagrodzenie za prace społeczno-użyteczne	3,45%
możliwość przedłużenia umów dot. prac społecznie-użytecznych	3,45%
niepotrzebna nauka pisania CV	3,45%
lepsze dopasowanie godzin do uczestników kursów	3,45%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Uzupełnieniem poprzedniej kwestii było pytanie związane ze zmianami, które badani wprowadziliby do realizowanych projektów. W dużej mierze odpowiedzi były zbieżne z poprzednim pytaniem, niemniej wymieniono ponadto zniesienie podziału na kursy przypisane dla mężczyzn i kobiet, co uniemożliwia niekiedy podjęcie kursu, którym zainteresowana

jest dana osoba. Podobny postulat dotyczył ograniczeń wiekowych. Ponadto, ponownie wskazywano na niedopasowanie (w przypadku niektórych działań) godzin spotkań oraz na późne informowanie o kolejnych zajęciach.

Rysunek 12. Co badany zrealizowałby inaczej?

Kody	% słów kluczowych
nic	62,07%
możliwość przedłużenia projektu o kolejne kursy	6,90%
większe wynagrodzenie za prace społeczno-użyteczne	3,45%
możliwość przedłużenia umów dot. prac społecznie-użytecznych	3,45%
likwidacja podziału na kursy męskie i żeńskie	3,45%
więcej aktywności w ramach organizowanych wycieczek	3,45%
zwiększenie poziomu merytorycznego	3,45%
lepsze dopasowanie godzin do uczestników kursów	3,45%
brak selekcji względem płci i wieku do uczestnictwa w kursach	3,45%
mniejsza częstotliwość spotkań	3,45%
zbyt późne informowanie o terminie spotkań	3,45%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Badani często nie mieli zdania i pomysłu, jakiego typu projekty powinny być organizowane w przyszłości (blisko 39%). Wśród pojawiających się pomysłów dominowały jednak kursy doszkalające oraz warsztaty z zakresu wychowywania dzieci (po blisko 17%), czy też, związane z tym, kursy umożliwiające podjęcie zatrudnienia jako opiekunka dziecięca (5,56%). Wskazywano również na kursy księgowości, języków obcych czy nauki obsługi komputera dla osób zaawansowanych. Ponadto wskazano na możliwość rozwiązania problemu polegającego na problemach w dojeździe do miejsc pracy oddalonych od centrum miasta, nieposiadających wystarczającej siatki połączeń w ramach komunikacji publicznej.

Rysunek 13. Jakiego typu projekty zdaniem badanego powinny być realizowane w przyszłości lub kontynuowane?

Kody	% słów kluczowych
brak pomysłu	38,89%
kursy doszkalające	16,67%
warsztaty z zakresu wychowania dzieci	16,67%
kurs na opiekunkę dziecięcą	5,56%
ułatwienie dojazdu do miejsc pracy oddalonych od miasta	5,56%
kurs księgowości	5,56%
kursy języków obcych	5,56%
nauka obsługi komputera dla zaawansowanych	5,56%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Na zakończenie wywiadów, badani poproszeni zostali o wskazanie, jakie ich zdaniem zmiany w życiu uczestników mogą potencjalnie wywołać podobne projekty społeczne. Wymieniano (ponownie) możliwość otworzenia się na ludzi (28%), znalezienie zatrudnienia (20%) oraz aktywizację społeczno-zawodową (12%). Pozostałe odpowiedzi odnosiły się do charakterystyki poszczególnych działań, tj. wskazywano na umożliwienie polepszenia relacji z dziećmi, pozyskanie stażu czy uwrażliwienie na przemoc domową (po 8%). Przy okazji kwestii związanej z przemocą domową badani stwierdzili, że w niektórych przypadkach udział w projekcie umożliwił podjęcie decyzji o rozwodzie, w przypadku sytuacji występowania przemocy domowej.

Niski udział odpowiedzi opowiadających się za znalezieniem zatrudnienia czy aktywizacji zawodowej w wyniku udziału w projekcie oraz umiejętność formułowania jedynie ogólnikowych ocen przez respondentów, świadczy o stosunkowo niskim stopniu realizacji niektórych z zakładanych celów w tychże projektach (dotyczących aktywizacji zawodowej i podjęcia zatrudnienia). Niemniej jednak, warto zauważyć, że wśród celów projektów, których uczestnicy wzięli udział w badaniu, znalazły się również takie elementy, jak zmniejszenie barier psychologiczno-społecznych czy nabycie umiejętności interpersonalnych. Realizacja ww. celów znalazła potwierdzenie w wypowiedziach badanych. Warto zatem w kolejnych organizowanych projektach zdecydowanie większy nacisk położyć na aspekt aktywizacji zawodowej i zdobycie nowych kwalifikacji pozwalających na podjęcie zatrudnienia, co w dotychczasowych działaniach znalazło się na dalszym planie.

Rysunek 14. Jaką zmianę w życiu uczestników potencjalnie mogą wywołać projekty społeczne?

Kody	% słów kluczowych
otworzenie się na ludzi	28,00%
znalezienie zatrudnienia	20,00%
aktywizacja społeczno-zawodowa	12,00%
polepszenie relacji z dziećmi	8,00%
pozyskanie stażu	8,00%
uwrażliwienie na przemoc domową	8,00%
nauka wzajemnego poszanowania	4,00%
zmiana życia na lepsze	4,00%
polepszenie warunków finansowych	4,00%
nauka pisania CV	4,00%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie transkrypcji z przeprowadzonych wywiadów IDI

Wnioski i rekomendacje

Klienci MOPR w codziennych relacjach kontaktują się z przydzielonymi im pracownikami socjalnymi. Korzystając z różnych form świadczeń i biorąc udział w różnych projektach rewitalizacyjnych (m. in. kurs samoobrony, prawa jazdy, magazyniera, obsługi wózka widłowego, obsługi komputera, decoupage'u, pisania CV, wymaganego zachowania w trakcie rozmów o pracę, zajęcia z psychologiem i adwokatem, zajęcia odstresowujące i inne) nie zgłaszano uciążliwości związanych z tym procesem.

Wszyscy badani pozytywnie oceniają samo wsparcie oraz jego efekty. Badani wskazywali przede wszystkim na rozwój integracji społecznej. Podkreślano tym samym, że projekt pomógł im wyrwać się z życiowej rutyny i „wyjść do ludzi", a przy okazji nawiązać liczne kontakty i uwierzyć we własne siły, jednocześnie uświadamiając sobie, że człowiek uczy się przez całe życie. To właśnie integracja społeczna była najszerzej komentowanym atutem udziału w projektach. Ponadto, odnotowano takie efekty organizowanego wsparcia, jak zwiększenie umiejętności wychowawczych, pozyskanie cennych umiejętności pozwalających na podjęcie zatrudnienia czy uwrażliwienie na przemoc domową. Przy okazji kwestii związanej z przemocą domową badani stwierdzili, że w niektórych przypadkach udział w projekcie umożliwił podjęcie decyzji o rozwodzie, w przypadku sytuacji występowania przemocy domowej.

Na zakończenie badania, respondenci poproszeni zostali o wskazanie, jakie ich zdaniem zmiany w życiu uczestników mogą potencjalnie wywołać podobne projekty społeczne. Wymieniano (ponownie) możliwość otworzenia się na ludzi (28%), znalezienie zatrudnienia (20%) oraz aktywizację społeczno-zawodową (12%). Niski udział odpowiedzi opowiadających się za znalezieniem zatrudnienia czy aktywizacji zawodowej w wyniku udziału w projekcie oraz umiejętność formułowania jedynie ogólnikowych ocen przez respondentów świadczy o stosunkowo niskim stopniu realizacji niektórych z zakładanych celów w tychże projektach (dotyczących aktywizacji zawodowej i podjęcia zatrudnienia). Niemniej jednak, warto zauważyć, że wśród celów projektów, których uczestnicy wzięli udział w badaniu, znalazły się rów-

nież takie elementy, jak zmniejszenie barier psychologiczno-społecznych czy nabycie umiejętności interpersonalnych. Realizacja ww. celów znalazła potwierdzenie w wypowiedziach badanych. Warto zatem w kolejnych organizowanych projektach zdecydowanie większy nacisk położyć na aspekt aktywizacji zawodowej i zdobycie nowych kwalifikacji pozwalających na podjęcie zatrudnienia, co w dotychczasowych działaniach znalazło się na dalszym planie.

Badanie klientów MOPR przyniosło również cenne wskazówki dotyczące organizacji przyszłych działań rewitalizacyjnych. Wskazywano na konieczność umożliwienia skorzystania z kontynuacji organizowanych kursów. Podkreślano, że po realizacji kursów/szkoleń, znaczna cześć uczestników jest na tyle zadowolona z efektów, że z chęcią wzięliby udział w kolejnych, lecz nie mają takiej sposobności. Podobna sytuacja występuje w przypadku organizowanych prac społecznie-użytecznych, których uczestnicy postulowali o możliwość przedłużenia umów. Poza tym pojawiały się głosy świadczące o niedopasowaniu godzin części z organizowanych szkoleń/spotkań, niskim wynagrodzeniu za prace społecznie-użyteczne czy zbyt duży nacisk na naukę pisania CV (przy czym zwracano uwagę, że w przypadku osób potrafiących korzystać z komputera i Internetu, tego typu szkolenie jest niepotrzebne).

Wśród pojawiających się pomysłów dotyczących przyszłych działań dominowały kursy doszkalające oraz warsztaty z zakresu wychowywania dzieci czy też, związane z tym, kursy umożliwiające podjęcie zatrudnienia jako opiekunka dziecięca. Wskazywano również na kursy księgowości, języków obcych czy nauki obsługi komputera dla osób zaawansowanych. Ponadto, wskazano na możliwość rozwiązania problemu związanego z dojazdem do miejsc pracy oddalonych od centrum miasta, nieposiadających wystarczającego połączenia w ramach komunikacji publicznej, co często uniemożliwia podjęcie zatrudnienia.

Warto zauważyć, że zapisy RPO WSL 2014-2020 umożliwiają pozyskanie dofinansowania na organizację szkoleń i kursów. Poniżej zaprezentowane zostały informacje w tym zakresie (działania i uwarunkowania formalne z nimi związane). Wysoki odsetek osób zadowolonych z dotychczasowych szkoleń/kursów oraz często deklarowana chęć uczestniczenia w kolejnych tego typu działaniach (zarówno będących kontynuacją dotychczasowej tematyki, jak i dotyczących nowej sfery tematycznej) pozwala sądzić, że nie powinny wystąpić problemy z wymaganą liczbą chętnych uczestników. Należy przy tym zauważyć, że możliwość dofi-

nansowania szkoleń i kursów (w ramach RPO WSL 2014-2020) dotyczy w dużej mierze sfery aktywizacji zawodowej. Umożliwia to jednocześnie realizację wskazanej wcześniej rekomendacji, dotyczącej położenia nacisku na aspekt aktywizacji zawodowej i zdobycie nowych kwalifikacji pozwalających na podjęcie zatrudnienia.

Dofinansowanie kursów i szkoleń w ramach RPO WSL 2014-2020 możliwe jest za pośrednictwem działań zaprezentowanych w poniższej tabeli.

Rysunek 15. Zestawienie działań i powiązanych z nimi uwarunkowań formalnych dotyczących wsparcia w zakresie rekomendowanych projektów

Działanie	Uwarunkowania formalne dot. możliwości ubiegania się o środki
Działanie 7.1 Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu	Działanie obejmuje m.in. projekty związane z indywidualizacją wsparcia oraz pomocy w zakresie określenia ścieżki zawodowej, nabywanie i podwyższanie umiejętności i kompetencji oraz zdobywanie doświadczenia niezbędnego na rynku pracy. Grupą docelową wsparcia są osoby powyżej 30 roku życia, bezrobotne, nieaktywne zawodowo, w tym zwłaszcza te należące co najmniej do jednej z poniższych, znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy grup: • osoby powyżej 50 roku życia; • kobiety; • osoby z niepełnosprawnościami; • osoby długotrwale bezrobotne; • osoby o niskich kwalifikacjach. Poddziałanie 7.1.1 RPO WSL 2014-2020 jest realizowane w ramach Instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Jako beneficjent w ramach ww. działań i poddziałań może występować jednostka samorządu terytorialnego, jej związek lub jednostka organizacyjna. Umożliwia to złożenie wniosku o dofinansowanie przez samorząd Bytomia. Projekty realizowane w ramach wymienionych działań i poddziałań wpływają bezpośrednio na priorytety inwestycyjne określone w ramach celów tematycznych związanych ze zwalczaniem bezrobocia, włączeniem społecznym i wyrównywaniem szans. Projekty realizowane w OP VII w ramach Poddziałań 7.1.1, 7.1.2 i 7.1.3, mogą wspierać realizację kompleksowych działań rewitalizacyjnych, o ile zostały ujęte w obowiązującym programie rewitalizacji.
Działanie 11.3 Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe osób dorosłych	Poddziałanie oferuje m.in. kwalifikacyjne kursy zawodowe dla osób dorosłych, zainteresowanych zdobyciem nowej kwalifikacji lub szkolenia przygotowujące do egzaminu sprawdzającego, czeladniczego lub mistrzowskiego; kursy umiejętności zawodowych; pozaszkolne formy rozwoju kom-

	petencji ogólnych, kursy, inne niż wymienione, umożliwiające uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych; programy formalnej oceny i potwierdzania umiejętności/wiedzy uzyskanych w sposób pozaformalny i nieformalny w odniesieniu do kwalifikacji zawodowych; kształcenie w formach szkolnych osób dorosłych, z własnej inicjatywy zainteresowanych zdobyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem wykształcenia i kwalifikacji zawodowych; realizację działań w zakresie stworzenia w szkole prowadzącej kształcenie dla dorosłych i placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe dla dorosłych warunków kształcenia zawodu. Poprawa jakości edukacji w szkołach prowadzących kształcenie dla dorosłych i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe dla dorosłych we współpracy z otoczeniem, w szczególności z pracodawcami, w tym doskonalenie umiejętności nauczycieli zawodu; tworzenie i rozwój centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego oraz wsparcie usług edukacyjnych realizowanych przez te podmioty lub inne zespoły realizujące zadania. Ostatecznymi odbiorcami wsparcia mogą być: 1. Osoby dorosłe, zgłaszające z własnej inicjatywy chęć kształcenia formalnego (podnoszenia, uzupełniania kwalifikacji lub ich formalnego potwierdzenia) lub uczestniczące z własnej inicjatywy w szkoleniach i kursach; 2. Placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego, szkoły prowadzące kształcenie dla dorosłych, szkoły policealne; 3. Partnerzy społeczno – gospodarczy; 4. Nauczyciele zawodu i pracownicy pedagogiczni szkół ponadgimnazjalnych i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe, instruktorzy praktycznej nauki zawodu; 5. Pracodawcy/Przedsiębiorcy/Rzemieślnicy oraz ich zrzeszenia i stowarzyszenia.
Działanie 11.4 Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób dorosłych	Typy projektów przypadające na to działanie, to: 1. Szkolenia i kursy skierowane do osób dorosłych, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji w obszarze umiejętności ICT i znajomości języków obcych; 2. Programy walidacji i certyfikacji kompetencji uzyskanych poza projektem w zakresie TIK i języków obcych. Ostatecznymi odbiorcami wsparcia mogą być: Osoby dorosłe pracujące, uczestniczące z własnej inicjatywy w szkoleniach i kursach, należące do grup defaworyzowanych, czyli wykazujących największą lukę kompetencyjną i posiadających największe potrzeby w dostępie do edukacji, w tym m. in. osoby o niskich kwalifikacjach i osoby powyżej

	50 roku życia (z wyłączeniem osób odbywających karę pozbawienia wolności).

Źródło: Opracowanie własne

Spis rysunków

Rysunek 1. Obszar rewitalizacji w Bytomiu 4
Rysunek 2. Cele i założenia projektów, w których brali udział respondenci badania 6
Rysunek 3. Z jakich form wsparcia korzysta respondent? 16
Rysunek 4. Z którymi pracownikami MOPR spotyka się najczęściej? 16
Rysunek 5. Jak wygląda pozyskiwanie wsparcia z MOPR? Jakie czynności związane z tym musi podejmować respondent? Jaka jest jego opinia na ten temat? 17
Rysunek 6. W jakich projektach realizowanych w ramach rewitalizacji udział brał badany? .. 17
Rysunek 7. Na czym dokładnie polegał projekt? Na czym dokładnie polegała rola badanego w projekcie? 18
Rysunek 8. Czego podczas trwania projektu nauczył się badany? Jakie nabył umiejętności? 19
Rysunek 9. Czy udział w projekcie zmienił coś w życiu badanego? Co i w jaki sposób? 19
Rysunek 10. Jak badany ocenia udział w projekcie? 20
Rysunek 11. Czego zabrakło w realizowanym projekcie, w którym badany brał udział? 20
Rysunek 12. Co badany zrealizowałby inaczej? 21
Rysunek 13. Jakiego typu projekty zdaniem badanego powinny być realizowane w przyszłości lub kontynuowane? 21
Rysunek 14. Jaką zmianę w życiu uczestników potencjalnie mogą wywołać projekty społeczne? 22
Rysunek 15. Zestawienie działań i powiązanych z nimi uwarunkowań formalnych dotyczących wsparcia w zakresie rekomendowanych projektów 25

Załącznik 1 – wzory wykorzystanych narzędzi badawczych

Instrukcja dla moderatorów do przeprowadzenia indywidualnego wywiadu jakościowego

Uwagi ogólne!

- Proszę unikać sformułowań takich jak **wykluczenie, zjawisko negatywne, patologia, podopieczny, margines** i innych silnie nacechowanych emocjonalnie określeń.
- Proszę pamiętać, że głównym celem rozmowy jest uzyskanie wiedzy na temat **przyczyn i mechanizmów trwania i pogłębiania się problemów społecznych**.
- Proszę dać respondentowi możliwość rozwinięcia swojej odpowiedzi. Proszę nie przerywać badanemu, ale stale słuchać i weryfikować czy pojawiły się odpowiedzi na pytania pomocnicze z sekcji „proszę dowiedzieć się". Jeśli nie, **proszę o to dopytać**.
- Jeśli jakiś (nieuwzględniony w scenariuszu) poruszony przez badanego wątek okaże się interesujący, ważny dla respondenta i **ściśle powiązany z głównym celem rozmowy** – proszę go rozwinąć.

Wprowadzenie

Dzień dobry, nazywam się … Spotkaliśmy się dzisiaj aby porozmawiać o zrealizowanych w ramach procesu rewitalizacji projektach, w których miał Pan/miała Pani okazję uczestniczyć. Na początek…

A. …. proszę opowiedzieć kilka zdań o sobie.

Blok wprowadzający, mający na celu nawiązanie relacji między badanym i moderatorem oraz zachęcenie badanego do swobodnej rozmowy. Jeśli badany nie będzie wiedział co powiedzieć – proszę zapytać czym zajmuje się każdego dnia, co sprawia mu największą przyjemność etc. Można nawiązać do miejsca, w którym przeprowadzona jest rozmowa – wypowiedzieć się na temat budynku czy też jego umiejscowienia na mapie miasta.

B. Proszę opowiedzieć jak wygląda Pana/Pani relacja z MOPR.

Proszę dowiedzieć się:

- Z jakich form wsparcia korzysta respondent?

- Z którymi pracownikami MOPR spotyka się najczęściej?
- Jak wygląda pozyskiwanie wsparcia z MOPR? Jakie czynności związane z tym musi podejmować respondent? Jaka jest jego opinia na ten temat?

C. Proszę opowiedzieć o projektach w jakich brał Pan/brała Pani udział.

Proszę dowiedzieć się:

- W jakich projektach realizowanych w ramach rewitalizacji udział brał badany?
- Na czym dokładnie polegał projekt?
- Na czym dokładnie polegała rola badanego w projekcie?
- Skąd badany dowiedział się o możliwości wzięcia udziału w projekcie?

D. Proszę opowiedzieć co zmieniło się w Pana/Pani życiu po udziale w projekcie.

Proszę dowiedzieć się:

- Czego podczas trwania projektu nauczył się badany? Jakie nabył umiejętności?
- Czy udział w projekcie zmienił coś w życiu badanego? Co i w jaki sposób?
- Jak badany ocenia udział w projekcie?

E. Jakie projekty Pani/Pana zdaniem powinny zostać zrealizowane w przyszłości?

Proszę dowiedzieć się:

- Czego zabrakło w realizowanym projekcie, w którym badany brał udział?
- Jak badany ocenia organizację projektu?
- Co badany zrealizowałby inaczej?
- Jakiego typu projekty zdaniem badanego powinny być realizowane w przyszłości lub kontynuowane?
- Jaką zmianę w życiu uczestników potencjalnie mogą wywołać projekty społeczne?
- Czy badany poleciłby znajomym, rodzinie udział w projektach tego rodzaju?